

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

СИСТЕМА ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ ЧИТАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми вивчення та подолання порушення читання молодших школярів у загальноосвітній школі зростає з кожним роком. Це збільшенням кількості дітей із дислексією, широтою і поширеністю порушень читання у популяції. Комп'ютеризація навчання, тривале перебування школярів із соціальних мереж, підготовка до уроків за допомогою інтернет-ресурсів негативно впливає на формування читацької компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Клініко-психологічний аспект проблеми порушення читання, стандартизована методика дослідження навички читання та скринінгова методика раннього виявлення схильності до дислексії представлені у роботах А. М. Корнева, Н. Г. Пахомової та ін. Р. І. Лалаєва, розробили методику діагностики порушення читання та письма у молодших школярів.

Різносторонні погляди вчених про етіологію порушень читання та авторські видання, присвячені вивченню та корекції порушень читання, викликають підвищений інтерес до цієї проблеми, а також визначають її значущість.

Процес читання неможливий без наступних операцій: пізнання звуків мови; пізнання букв, що відбиває мовні, зорові елементи - образи букв; об'єднання букв у склади, що стають основною одиницею читання; об'єднання складів у слова; автоматизація техніки читання, яка проявляється як у великій плавності читання, так і у підвищенні темпу та якості читання.

Обстеження дітей з вадами читання показують, що серед них часто зустрічаються діти з порушеннями мовлення. Порушення читання можуть бути засновані на недорозвитку тих компонентів мови, які стосуються її фонетико-фонематичної сторони. Залежно від ступеня розвитку аналізу звукового складу слова в дітей із вадами мови розрізняють рівні оволодіння навичкою читання: від несформованого до порівняно добре розвиненого зі специфічними помилками. Діти не засвоюють в повному обсязі звуки, лише ті, звукові позначення яких не розрізняють (ш - ж, щ - ц, р - л).

В даний час існує досить багато класифікацій, які описують різні порушення читання. Однією є класифікація С. Борель-Мезонні. Автор представляє 4 варіанти дислексії: дислексії, пов'язані з порушенням мовлення; дислексії, пов'язані з поганими просторовими уявленнями; змішані випадки дислексії та випадки помилкової (хибною) дислексії.

У класифікації М. Е. Хватцева дислексія в дітей віком проявляється у двох формах: фонематична і оптична. Інші форми виділяються у дорослих при афазіях. Це оптико – просторова, семантична та мнестична дислексія. Р. Беккер виділяє форми дислексії за ступенем тяжкості: від уродженої словесної сліпоти, брадилексії, легенів до вродженої слабкості в читанні.

Р. І. Лалаєва визначає дислексію як «частковий розлад процесу оволодіння читанням, що виявляється в численних повторюваних помилках стійкого характеру, обумовлених несформованістю психічних функцій», Основними формами виділяє оптичну, мнестичну, фонематичну, семантичну та граматичну дислексію. Виділяє і тактильну дислексію, яка проявляється у сліпих під час читання за таблицею Брайля.

Думка багатьох учених зводиться до визначення дислексії як стану, основним проявом яких є стійка вибіркова нездатність опанувати навичкою читання, незважаючи на достатній для цього рівень інтелектуального та мовленнєвого розвитку, відсутність порушень слухового та зорового аналізаторів та оптимальні умови навчання.

Причинами виникнення подібних порушень є різні зовнішні та внутрішні шкідливі фактори, що впливають на діяльність центральної нервової системи.

Найбільш частотними за рівнем поширеності є дві основні форми – оптична та фонематична. При оптичній дислексії спостерігаються проблеми засвоєння зорового образу букви. Характерними помилками є: заміни одних букв на інші (при схожості їх накреслення), що зумовлено нестійкістю зорового сприйняття, і зупинки при читанні, зумовлені недостатньою пам'яттю зорової, при якій дитина забуває, який звук дана буква позначає. При фонематичній дислексії виникають заміни за артикуляційно-акустичною подібністю, що зумовлено не сформованістю фонематичного сприйняття. В основі лежить нерозрізнення глухих та дзвінких приголосних, порушення диференціації твердих і м'яких приголосних, змішання свистячих та шиплячих, нерозрізнення сонорних звуків, порушення диференціації африкатів.

Дислексія може спостерігатися у дітей із порушеннями мови. Ступінь тяжкості може бути різною: від повної нездатності читати (при алалії, анартрії, дизартрії) до окремих специфічних помилок під час читання. Не за всіх мовних порушеннях може виникати дислексія. Зазвичай це порушення немає при дислалії. Рання корекційна робота логопеда з дітьми старшого дошкільного віку у логопедичних групах сприяє запобіганню дислексії.

Діти із загальним недорозвиненням мови порушується спосіб оволодіння читанням, виникають характерні специфічні стійкі помилки. Найбільш поширеними помилками є: буквене вгадує читання; заміна букв, що неправильно і правильно вимовляються; заміна складів; додавання літер. Під час читання спостерігається уповільнений темп. Порушується розуміння тексту через недостатній запас слів і слабку техніку читання. Також спостерігаються проблеми розуміння складних логічних конструкцій.

Для організації логопедичної роботи необхідно виявити труднощі читання молодших школярів. Для обстеження навички читання використовують такі основні прийоми: читання спеціально підібраних текстів, читання окремих букв, читання слів різної складової структури, підбір відповідних картинок з метою оцінки осмислення прочитаного.

Додатково пропонують виконати відповідну дію за наслідками прочитаного. Дитині також пропонується співвіднести написане слово з відповідним малюнком у ситуації вибору (лампа - лапа, корито - копито, трава - дрова, цукерки - конверти, шафа - шарф, стіл - стовбур).

Обстеження навички читання, запропоноване А. Н. Корневим, оцінює спосіб читання, швидкість, правильність, автоматизованість та розуміння. У цих рекомендаціях враховуються вікові нормативи та визначається коефіцієнт техніки читання, який розраховується за певною формулою.

Однією із складових функціональної основи процесу читання є рівень сформованості довільної уваги. Порушення уваги може спричинити труднощі при оволодінні навичкою читання.

Основними принципами логопедичної роботи є принципи комплексності та системності, принцип обліку патогенезу, принцип обліку психологічної структури процесу читання, принцип максимальної опори на полімодальні аферентації, принцип поетапного формування розумових дій та дидактичні засади навчання.

Висновки. Основними завданнями подолання дислексії є: формування техніки читання, подолання дислексичних помилок та формування розуміння прочитаного. Однією з важливих завдань логопедичної роботи не лише подолання порушень читання, а й попередження їх виникнення в дітей дошкільного віку, особливо в дітей із порушенням звуковимови.

Список використаних джерел:

1. Берник Т. Л. Розвиток диференційованих форм логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими вадами в Україні (1945-2000) : дис... канд. пед. наук: 13.00.03 / Ін-т спец. педагогіки АПН України. Київ. 2006. 300 с.
2. Гладуш В. А. Розвиток теорії логопедії в Україні: історичний аспект. Педагогічні науки: теорія. історія. інноваційні технології : науковий журнал. СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2014. 3 (37). С. 442–450.
3. Пахомова Н. Г. Спеціальна педагогіка з історією: навч. посіб. Для студ. спец. 6.010100 «Корекційна освіта». Полтав. нац. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. 2-ге вид., випр., перероб. Полтава. АСМІ, 2012. 279.
4. Тарасун В. В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Київ. Вид-во Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. 2004. 348.

Форостян О.І., Хапатнюковська В.О.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день однією з актуальних проблем є реалізація форм, методів та способів навчання в умовах роботи з дітьми, які мають мовленнєві розлади. На даний момент широко розглядається проблема, пов'язана з використанням технічних засобів навчання у логопедичній роботі. Діти сучасного суспільства найчастіше більшу частину свого вільного часу проводять за комп'ютером, граючи у різні віртуальні ігри. Отже, логопедичне заняття з дитиною може включати